

JAN JOHANNESSON
HENRY OHLSSON
ESKIL WADENSJÖ
JOHNNY ZETTERBERG

Kritiken saknar grund Avslutande svar till Calmfors och Forslund

Calmfors och Forslunds strategi i "Kritiken mot EFA-rapporten är berättigad" är att upprepa innehållet av den tidigare artikeln och hävda att vi inte har kunnat bemöta kritiken (Calmfors & Forslund [1993b]). Det gäller lite överraskande såväl de avsnitt där vi tillbakavisat kritiken som de avsnitt där vi medgivit att de framfört viktiga påpekanden. De väljer att i denna artikel anslå en hovsammare ton än i den förra. Det är i och för sig positivt.

Vi menar emellertid att det fortfarande finns många motsägelser och överdrifter i Calmfors och Forslunds argumentation. I detta inlägg kommer vi att koncentrera oss på att kommentera och bemöta några av de viktigaste exemplen på detta.

Kritiken är bemött

Calmfors och Forslund sökte i sitt förra inlägg [1993a] göra en poäng av att slutsatserna i EFA-betänkandets sammanfattningskapitel inte alla underbyggs i övriga kapitel. Vi skrev inledningsvis (Johannesson mfl [1993a]) att EFA gör "tolkningar av det rådande forskningslä-

get och drar politikslutsatser. Dessa baseras inte nödvändigtvis på betänkandets olika delstudier" (s567). EFA drar alltså slutsatser även baserade på forskningsresultat som presenterats utanför betänkandet samt andra erfarenheter, vad Calmfors och Forslund så träffande kallar "allmänt sunt förnuft" (s565) när de själva gör på samma sätt. När Calmfors och Forslund nu påstår att vi inte kunnat bemöta deras kritik av sammanfattningskapitlet, visar det således att vår genomgång av EFAs arbetssätt var högst befogad.

Calmfors och Forslund är kritiska till den teoretiska grundvalen för Phillipskurveestimationer. Här konstaterade vi att det finns problem med dessa skattningar, men det delar denna ansats med den ansats till skattningar av löneekvationer som Calmfors och Forslund förespråkar. På denna punkt hänvisade vi också till Manning [1993] som förespråkar (real)löneekvationer av Phillipskurvetyp.

Calmfors och Forslund riktar också forskningsetiska invändningar mot att vi genomgående skulle ha använt korrigerings mot multikollinearitet (Wadensjös studie) och simultanitetsbias (Zetterbergs studie) på ett selektivt sätt. Därmed skulle resultat som är negativa för arbetsmarknadspolitiken undertryckas. Denna argumentation bygger på en spekulering som i detta fall saknar grund.

För att kritiken skall vara giltig skulle författarna alltså först ha genomfört sådana korrigeringstest för att sedan på basis av testen valt ut och presenterat resultat som ger en fördelaktig bild av arbetsmarknadspolitiken. Men eftersom korrigeringstest inte har utförts, har det aldrig

Avdelningsdirektör JAN JOHANNESSON, är verksam vid EFA, Arbetsmarknadsdepartementet, docent HENRY OHLSSON vid Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, professor ESKIL WADENSJÖ vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet och fil dr JOHNNY ZETTERBERG vid Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

varit – och kan enligt vårt förmenande aldrig vara – aktuellt att välja vilka resultat som skulle presenteras.¹

Dessutom vidhåller Calmfors och Forslund från den förra artikeln att vi skulle tolka resultaten på ett selektivt sätt där vi "mäter på olika sätt beroende på om man finner stöd för arbetsmarknadspolitiska effekter eller inte" (s 745). De frågar sig med anledning av Ohlssons uppsats: "Varför skulle i så fall frånvaron av signifikanta löneeffekter anses mer betydelsefull än frånvaron av signifikanta undanträngningseffekter?" (s 745)

Det är riktigt att frånvaron av signifikanta löneeffekter av sysselsättningsskapande åtgärder kommenteras i uppsatsen. Det stämmer också att frånvaron av signifikanta undanträngningseffekter av dessa åtgärder inte kommenteras. Men om det inte går att finna signifikanta undanträngningseffekter, borde inte detta vara ett argument till arbetsmarknadspolitikens fördel? I själva verket är detta en god illustration på att betänkan det inte är tendentiöst, på att inte varje möjlighet att framställa arbetsmarknadspolitik i god dager har tagits till vara.

Vidare borde vi kunna enas om att vid prövning av den aktiva arbetsmarknadspolitikens effekter endast inkludera de delar av politiken som är en del av den aktiva arbetsmarknadspolitik.

Dunkel kritik

Calmfors och Forslund har i sitt senaste inlägg skärpt kritiken av EFA som forskningsorgan. EFA har nu avancerat till att utgöra ett "systemfel i forskningen". Med den sammansättning expertgruppen har menar Calmfors och Forslund att risken är stor för att de synpunkter som kommer fram inte är allsidiga.² Denna argumentation är dunkel. En tolkning är att Calmfors och Forslund menar att ju fler intressen som företräds – i EFAs fall arbetsmarknadens parter, forskarsamhället, SCB, AMS och Arbetsmarknadsdepartementet – desto mindre blir utrymmet för

olika synpunkter. En annan tolkning är att det i grunden inte skulle finnas några intressekonflikter mellan arbetsmarknadens parter, forskarsamhället och arbetsmarknadsmyndigheterna när de är representerade i EFAs styrelse. Oavsett tolkning kan vi inte få det till annat än att Calmfors och Forslund tycks mena att ju homogenare sammansättning desto fler synpunkter. Vi har svårt att dela denna uppfattning.

Lärdomar av de makroekonomiska utvärderingarna

Det är sedan länge väl känt att man vid skattningar av löneekvationer och prisekvationer på svenskt tidsseriematerial inte får samma koefficientvärde på arbetsmarknadspolitikvariabeln som på arbetslöshetsvariabeln. Arbetslöshetsvariabeln har en koefficientskattning som är klart negativ medan skattningen av arbetsmarknadspolitikvariabeln tenderar att ligga nära noll. Problemet är emellertid att detta resultat är förenligt med två olika tolkningar. De båda tolkningarna har helt olika ekonomisk-politiska implikationer:³

¹ En annan sak är att argumentera att testen borde ha utförts. Har kan vi instamma.

² Vi vill i detta sammanhang påpeka att det finns en betydande bredd bland EFAs 64 avslutade och 22 pågående forskningsprojekt. Stod har tex utgått till projekt vid samtliga universitet och till projekt av olika art: till mikroutvärderingar av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder, till makroutvärderingar, till uppbyggande av databaser och till teoretiska och metodutvecklande forskningsprojekt.

³ Detta att ett visst resultat är förenligt med två eller flera hypoteser är vanligt inom samhällsvetenskaperna. Ett exempel är att det finns ett stort antal diskrimineringsteorier. Alla kan de förklara löneskillnader mellan olika grupper så man kan inte genom att visa att det finns löneskillnader visa vilken diskrimineringsteori som är mest riktig. För det krävs att man undersöker vilka andra implikationer diskrimineringsteorierna har och jämför och testar sidoimplikationerna i stället.

Tolkning 1: Arbetsmarknadspolitiska åtgärder har inte samma dämpande effekter som arbetslöshet. Därför blir koefficientestimatet av arbetsmarknadspolitikvariabeln nära noll. Om personer förs över från arbetslöshet till arbetsmarknadspolitiska åtgärder så ökar lönerna.

Tolkning 2: Personer med en svag ställning på arbetsmarknaden påverkar inte lönebildningen vare sig de är arbetslösa eller i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Samtidigt är arbetsmarknadspolitiken i hög grad selektiv, inriktad på personer med en svag ställning på arbetsmarknaden. Därför blir koefficientestimatet av arbetsmarknadspolitikvariabeln nära noll.

En annan viktig slutsats, som också Calmfors och Forslund nu understryker, är att en stor del av den hittillsvarande forskningen om arbetsmarknadspolitikens lönebildningseffekter i Sverige – de många studierna till trots – har svagheten att den bygger på ungefär samma tidsseriematerial. Det är då kanske inte så förvånande om studierna verkar ge likartade slutsatser. Delas studierna in efter karaktären på det underliggande datamaterialet kan dock tre grupper av studier urskiljas: tidsseriestudier baserade på arbetskraftsundersökningar och nationalräkenskapsdata av vilka Calmfors & Forslund [1990] är en av flera studier, Forslund [1992] som utnyttjar data för arbetslöshetskassorna samt Edin m fl [1992] som använder paneldata för verkstadsindustrin. Resultaten från dessa tre grupper av studier ger ingen entydig bild av att arbetsmarknadspolitiken generellt har löneuppdrivande effekter. Detta är också den huvudslutsats som dras i betänkandet. Däremot tycks Calmfors och Forslund tolka de empiriska resultaten som att politiken entydigt är löneuppdrivande.

Vad gäller tolkningen av de empiriska resultaten har dock Calmfors och Forslund i sitt senaste inlägg valt att "helgardera", något de också gör på andra ställen i artikeln. Exempelvis konstaterar de att "nationalekonomisk – liksom annan sam-

hällsvetenskaplig forskning – aldrig kan ge entydiga svar" (s 747). På ett annat ställe konstaterar de att: "Icke desto mindre finns det goda *teoretiska* skäl varför stora arbetsmarknadspolitiska insatser vid låg arbetslöshet kan verka lönehöjande" (s 747). Men det finns teoretiska skäl för det motsatta också! Teorier måste provas empiriskt.

Orsaken till det stora intresset för resultatet för skattningar av löneekvationer är att de kommit en spela en central roll i den ekonomisk-politiska debatten. Tolkningen av ekvationer blir därför av mycket stor betydelse. Det är en sak att forskningsresultaten kan tolkas på skilda sätt av olika forskare. Men det vilar ett stort ansvar på de forskare som har ett betydande inflytande på samhällsdebatten att inte för snabbt dra vittgående politikslutsatser på grundval av forskningsresultat som inte är entydiga.⁴

Avslutande synpunkter

Det främsta syftet med EFAs betänkanden är att föra den arbetsmarknadspoli-

⁴ Det var av detta skäl vi tog upp ett citat från en av Lars Calmfors artiklar [1991a] i vår föregående artikel. Calmfors och Forslund havdar dock att citatet är missvisande. Vi vill hänvisa läsarna till att läsa hela artikeln och också andra av Lars Calmfors artiklar från 1990 och 1991, se Calmfors [1990], [1991b] och [1991c]. Tex: "Det enda möjliga i dagens läge är därför tyvärr att låta den öppna arbetslösheten öka för att den vagen pressa ner lonekostnadsökningarna. Att hålla arbetslösheten nere genom massiva arbetsmarknadspolitiska insatser verkar inte fungera, eftersom den dämpande effekten på lönebildningen enligt flera studier då tycks utebli" (Calmfors [1990]).

I den nya artikel framför Calmfors och Forslund samma synpunkter: "Flertalet svenska lönebildningsstudier som gjorts de senaste åren tycks också ge stöd för en sådan hypotes. Enligt vår uppfattning motiverade detta återhållsamhet i expansionen av AMS-åtgärderna när arbetslösheten började öka från ca 1,5 procent hosten 1990" (s 747)

tiska forskningen framåt. I detta avseende anser vi att det senaste betänkandet lyckats, inte minst genom Calmfors och Forslunds inlägg.

I några viktiga avseenden tycks vi dessutom vara ense. Vår uppfattning är också att den framtida makroekonomiska arbetsmarknadsforskningen bör inriktas på att skilja mellan effekterna av olika slags arbetsmarknadspolitiska åtgärder och effekterna av inriktningen på olika grupper, att studera hur arbetskraftsdeltagandet påverkas och att undersöka hur arbetsmarknadspolitikens inverkan på lönebildningen kan styras.

Vi hoppas att debatten om arbetsmarknadspolitiken fortsätter. Den är viktig. För att diskussionen skall kunna frodas krävs det att det är högt i tak. Detta meningsutbyte är emellertid avslutat för vår del.

Referenser

- Calmfors, L, [1990], "Nedskärningar nödvändiga". *Dagens Nyheter*, 3 december.
- Calmfors, L, [1991a], "Ams-åtgärder loser inte sysselsättningskrisen. Känslomässiga reaktioner försvårar kritiska omprövningar". *Svenska Dagbladet*, 26 januari.
- Calmfors, L, [1991b], "Sänkt lön klarar jobben. AMS-satsningar är fel recept mot arbetslösheten". *Aftonbladet*, 2 april.
- Calmfors, L, [1991c], "Fel kritisera Ams-politiken: regeringen Carlsson lyckades hejda lonestegringarna – borgerlig kritik är ogrundad." *Dagens Nyheter*, 22 september.
- Calmfors, L & Forslund, A, [1990], "Wage Formation in Sweden". I Calmfors, L (red), *Wage Formation and Macroeconomic Policy in the Nordic Countries*. SNS Forlag, Stockholm och Oxford University Press, Oxford.
- Calmfors, L & Forslund, A, [1993a], "Missvisande forskningsrapport om arbetsmarknadspolitiken". *Ekonomisk Debatt*, årg 21, nr 6, s 559–566.
- Calmfors, L & Forslund, A, [1993b], "Kritiken mot EFA-rapporten är berättigad". *Ekonomisk Debatt*, årg 21, nr 8, s 744–748.
- Edin, P-A, Holmlund, B & Östros, T, [1993], "Wage Behavior and Labor Market Programs in Sweden: Evidence from Micro Data". Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, Working paper 1993:1.
- Forslund, A, [1992], *Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik*. Bilaga 7 till Långtidsutredningen, Finansdepartementet, Stockholm.
- Johannesson, J, Ohlsson, H, Wadensjö, E & Zetterberg, J, [1993], "Stenkastning i glashuset. Svar till Calmfors och Forslund". *Ekonomisk Debatt*, årg 21, nr 6, s 567–574.
- Manning, A, [1993], "Wage Bargaining and the Phillips Curve: The Identification and Specification of Aggregate Wage Equations". *Economic Journal*, vol 103, s 98–118.
- SOU 1993:43, *Politik mot arbetslöshet*. Betänkande av Expertgruppen för arbetsmarknadspolitiska utvärderingsstudier.